

Damir Karakaš
ŠUMENJE GOZDA

prevedel Jurij Hudolin

Pot

Ležal sem na postelji in poslušal: lesena hiša je bila zadelana s starimi časopisi, vendar je veter v njej našel nove razpoke: piha in meče sence po sobi. Kasneje se zasliši oster žvenket verig; oče odvezuje živino. Ko sem se na hitro oblekel in stekel ven, je šla krava Solza že z dvorišča; za njo pa Šarava, Lozonja, Peronja; skupaj z nami se ob strmem pobočju začne vzpenjati tudi gozd. Krava Solza zelo dobro pozna pot, druga živina gre z njo v korak: čez zelene travnike, visoke, nizke, pokošene; listje se jim lepi na kopita. Potem iz zelenega rastja goščave priteče Medo. Pobožam ga med ušesi, ga iz radosti potegnem za rep in iztegnem dolg korak za živino; hodim, malo kasneje pa se na travniku, ki ločuje gozd, sestanem s prijateljema: enemu je ime Pejo, drugemu Nenad. V zadnjem času z nami hodi tudi Mali; šele jeseni je šel v šolo, ima samo eno kravo, zato moramo paziti tako nanj kot na njegovo kravo. Včasih pride tudi Biba s svojimi ovci: leži v hladu, bere »napisane romane« in se dela, kakor da ne obstajamo; mi se delamo, kakor da ona ne obstaja. Stvari smo odložili pod nekim grmom in zavihali rokave; tako kot včeraj tudi danes tekmuje v suvanju kamna prek ramen. Pejo in Nenad sta že vrgla, zdaj sem na vrsti jaz. Sklonim se, vzamem kamen in opazim Bibinega deda Mileta; stoji z lovsko puško na rami in me opazuje z otrplim pogledom: tišina se je zavlekla v cevi njegove puške. Globoko vdihnem, nekaj gibov združim

v enega in nekakšen bes plane iz naglega sunka roke; vržem kamen in si predstavljam, kako leti naravnost proti dedu Miletu; kamen v letu s sabo nosi poglede. Nenad hitro steče do kamna in zakriči: »Meni zlata, Peju srebrna in tebi bronasta medalja!« V jezi, ker sem od tega meta veliko pričakoval, sem pomislil, sem vsaj boljši od deda Mileta. On pa, kakor da mi bere misli, se hihota in reče, da moram pojesti še veliko polente.

Nekoč, ko smo šele začenjali pasti živino v gozdu, nas je vprašal, ali bi jedli med. V en glas smo rekli, da bi, in potem nas je odpeljal do izkopane luknje v zemlji; čez njo je bila razpotegnjena bela, zategnjena opna. Rekel je: »No, zajemite in jejte, kolikor vam duša poželi.« Odšel je v bližnji gozdič in od tam zaklical: »Nekaj pustite tudi za jutri!« Takoj smo nestrpnost poklekli okrog luknje, sklonili glave in z obema rokama začeli razmikati opno. Potem smo naglo poskočili; skočili na noge kakor pri tistem ruskem plesu. S pogledom smo v hipu začeli iskati rob gozda. Bežali smo v cikcaku. Padali, se dvigali; ose so vztrajno brenčale za nami. Na koncu smo se rešili tako, da smo stekli v gost gozd, ded Mile pa se je ves čas držal za trebuh od smeha. Mene sta pičili dve osi: v vrat in v obraz, zato sem hitro poiskal hladna kamna in ju položil na otekli mesti; Nenada je pičila ena, Peja pa nobena. Ko sem to doma povedal babici, je šla takoj na dvorišče. Kričala je: »Če bi imel kugo, bi ta človek korakal od hiše do hiše in pljuval ljudem na kljuko!« Rekla mi je, naj se nikoli več ne približu-

jem osjemu gnezdu, kajti če me pičijo v jezik, mi bo nabrekel, in umrl bom od zadužitve.

Odtlej vedno, ko v gozdu najdemo kakšno luknjo, prekrito z belo opno, nabereмо suhe trave, listja, slame in to zmečemo noter ter zažgemo. Potem pobegnemo na rob gozda. Ležemo na zemljo in na nevidne tračnice prislonimo ušesa. Slišati je, kakor da bi težki tovornjaki vozili globoko pod zemljo.

Žoganje

Na cesti igramo nogomet; pazimo, da mojega očeta ni v bližini; preluknjal nam je že pet gumijastih žog. Pred nekaj dnevi je na polju z vilami napadel bučo: zazdelo se mu je, da je tudi to žoga. Tudi moja mati nima rada, da tekam za žogo, a ona mi le tiho reče: »Ni se treba zaman utrujati.« Oče sovraži tudi prenose nogometnih tekem; kadar je kakšna pomembna tekma, držim termometer nad žarečim štedilnikom in ga dam potem pod pazduho, ležem v posteljo in se delam, da imam visoko vročino. Toda takoj ko oče jezno požene živino v gozd, tečem k dedu Pavetu; živi v hišici na koncu vasi. Bil je dober prijatelj tudi mojemu dedku; navadno sta igrala karte, se sprehajala in skušala v pogovorih pogosto drug drugega preglasiti. Moj ded je vse življenje delal v tunelih kot miner, zato je bil od min napol gluh; to je bil razlog, da je govoril glasneje, saj je mislil, da tudi njega nihče ne sliši. Tistega dne, ko sem se vrnil iz bolnišnice na Reki, saj oče ni dovolil, da bi me operirali, me je ded v solzah objel. Potem je nekoč, ko sta bila z babico sama v sobi, rekel: »Kaj naj ubožec, če je faličen.« Zaradi besede *faličen* se tri dni nisem pogovarjal z njim, on pa je mislil, da sem slabe volje, ker sem v šoli dobil slabo oceno; moj ded me je vedno na skrivaj opazoval. Z nekakšnim izrazom, polnim bolečine. Imel je velike modre oči, ustnice, stisnjene v tenko črto, kakor da bi trpel mojo in svojo bolečino; nekoč sem mu rekel, da mene nič ne boli; ničesar ni rekel, vendar je babica

namesto njega rekla: »Kaj naj tebe, ljubi otrok, boli?« A dedka je zelo bolelo. Ded Pave pravi, da nihče ni trpel takšnih bolečin kakor moj ded. Ko je gledal, kako moj ded trpi, smrt pa ga ne vzame, bi dal vse za to, je rekel, da se dne nekega dne samo zvali v travo. Od njega sem tudi izvedel, kako je ded leta in leta okrog pasu nosil zavezano žico s prazno pločevinko golaža; v kantici je imel urin, da ni lulal v hlače. Z babico sta se poročila, ko je imela ona petnajst, on pa sedemnajst let, dobila sta tri otroke: mojega očeta in dve teti, ki že dolgo ne živita v Slavoniji in zaradi očeta skoraj nikoli ne prideta. Ded Pave se ni nikoli poročil: nima otrok, nima sorodnikov, nikogar nima, ima le nekaj kokoši in tranzistor; ko se tekma začne, ga prižge in počasi izvleče dolgo anteno; po tekmi mi pripoveduje o slavnih igralcih Dinama: najraje ima Dražena Jerkovića. Rad ga ima, pravi, ker je bil stroj za gole in ker se ni nikoli poročil.

Nekaj časa sem tudi jaz hotel postati nogometaš. V šoli sem dobro igral, vendar sem prenehal, ko sem spoznal, da je Želva, najboljši nogometaš iz naše vasi, le rezerva v klubu iz mesteca. To je najnižja liga, kjer prvak ne napreduje, ker ni denarja, zadnji pa ne izpade, ker ni kam izpasti. Ne vem niti, ali bi sploh dobil zdravniško spričevalo; obvezno je za vse, pionirje, mladince, člane: brez tega spričevala se ne morem včlaniti v noben klub. Želva ima to spričevalo že dolgo in moj sorodnik iz Senja, ki igra za mladince Nehaja, ima prav tako to spričevalo. Na njem piše: Sposoben. Rad bi imel to spričevalo, bil sposoben, kakor je Želva in kakor on igral za klub iz mesteca;

tam so ga tudi poimenovali: vsi ga kličejo Želva, in zato ga tudi mi kličemo tako. Ko igra, vedno teče za žogo ob avt črti z nekoliko dvignjeno roko; ljudje okrog igrišča mu takrat vzklikajo: »Želva, spusti ročno!« Toda Želva ima močan udarec. Povedal je, kako je na neki tekmi tako brcnil žogo, da se je petkrat odbila od vratnice do vratnice in šele potem padla v mrežo; ko po tekmi ali treningu na svojem *emzejcu* pridrvi v našo vas, stečemo, da bi mu očistili nogometne čevlje; z vilicami jí zelje in meso iz posode, bere stripe o Velikem Bleku in se glasno smeji, mi pa se prerivamo za njegove blatne čevlje. V nedeljo je mene, Peja in Nenada peljal z motorjem na gostovanje: peljemo se, v ovinku se nagibamo; močno se držim Nenada, on Peja, Pejo Želve; nekateri naši igralci danes ne morejo igrati, ker so se večer prej napili, zato je Želva prepričan, da bo igral od prve minute. Igrišče je majhno, obkroženo z gostim gozdom; domači navijači so prišli s polja, v rokah imajo motike in v en glas pojejo: *Ničesar na svetu se ne bojim, z nožem in pištolo v nogavici. Za vsak primer nas je Želva potisnil v tisti metalni kontejner za rezervne igralce, v nogavicah je še bolj učvrstil ščitnike, še močnejše zavezal nogometne čevlje: potem se je tekma začela. Trener naše ekipe je pokadil že pol škatlice cigaret; mi poleg njega od nervoze ves čas grize nohte. Ko naši igralci stokajo in se od bolečine valjajo po travi, trener hitro potegne lak za lase in steče do igralca, nad katerim je bil storjen prekršek, in mu pospreja tisto bolečo nogo: on skoči in takoj nadaljuje z igranjem; ko gre tekma h koncu,*

nasprotnikovi igralci vse močnejše napadajo, naši pa taktično nabijajo žogo v gozd, da bi se malo odpočili; potem sodniki dolgo iščejo žogo, slišimo, kako si iz grmovja govorijo: »Tukaj je ni!«

Zdaj Želva taktično brcne žogo nekje s polovice igrišča proti gozdu, se počasi obrne in začne hoditi proti svojemu голу, konice nogometnih čevljev se mu od utrujenosti vlečejo po travi; potem na njega skočijo veseli soigralci; Želva iz naše vasi je zabil gol.

Kosilo

Odkar je ded umrl, sem njegovo mesto za mizo zasedel jaz in sedim nasproti očeta; za kosilo jemo svinjino, krompir in zeleno solato. Oče žveči in z enim očesom motri, ali mi bodo padle vilice; zaradi tega me lahko useka po prstih s svojimi velikimi vilicami; ko jé, mi njegovo oko nenehno govori: »Pazi!« Prejšnjikrat so sestri vilice padle na tla, vendar ji je rekel le to, da naj jé bolj počasi. Jem počasi, žvečim in gledam v krožnik pred sabo; sestri nikakor ne uspe nabosti krompirja na vilice; njeni zobje so piškavi; še bolj črni so, ko se jim približajo bleščéce se vilice. Oče še vedno ni do konca pogoltnil koščka mesa in že pije vodo; na robu kozarca mu je ostal masten odtis; babica premika usta in zatopljeno gleda v krožnik; kadar smo vsi takole za mizo, redko govori. Takoj ko nekaj začne, mama reče: »Bodite tiho, vsaj dokler jemo.« Maščuje se ji, ker je babica to počela njej, ko se je komaj poročila z mojim očetom. Oče se večinoma prenareja, da tega ne sliši ali ne vidi, včasih pa reče: »Dovolj!« Včeraj sem se tudi jaz postavil na babičino stran, prekinil mamo in ji rekel, da mi mora oprati žametne hlače. Mama je otrpnila, pogledala babico in rekla: »Nimam desetih rok.« Oče ni rekel ničesar, le nad glavo je ošvrknil gnile stropne tramove. Potem pa je med dvema zalogajema rekel: »V novi hiši nam prah ne bo več padal v usta.« Sestri so iz rok spet padle vilice, tokrat na mizo; jemo in molčimo; zunaj laja Medo. Ve, da bo po kosilu dobil

obrok. Oče sunkovito vstane in kriči skozi zaprto okno: »A ti hočeš, da pridem jaz tja?« Lajanje preneha, oče sede in si zamrmra v mastno brado: »Jaz te bom naučil pameti!« Zdrznem se, saj se mi zdi, da so te besede namenjene meni; iz posode vzamem nov kos mesa; skušam pojesti čim več, da bi pridobil vsaj nekaj kilogramov; suh sem, rastem, zato sem vsak dan še bolj suh. Oče reče: »Če bi suval prek ramen, bi bil bolj okrogel.« Babica reče: »Odebelil se bo, ko bo šel v vojsko, takrat vsi postanejo debelejši in močnejši.« Mama hoče nekaj povedati, toda besedo pogoltne, vzame kuhinjsko krpo in sestri grobo briše usta. Ona se upira in govori: »Pusti me, nisem več otrok.« Ob koncu kosila v posodi ni več mesa: ostala je le gosta svinjska mast. Oče, kakor vedno, vzame posodo v roke, vstane in jo počasi približa ustom: v dveh požirkih popije vso mast; z robom dlani si obriše usta in reče, naj Medu odnesem kosti, saj je spet začel lajati. Pobral sem kosti z mize in jih vrgel Medu, ki jih melje s svojimi močnimi zobmi, in šel v sobico: imel sem še dovolj časa, zato sem legel in zaspal. Ničesar nisem sanjal, bolje, da nisem; sinoči sem sanjal ene od najgrših sanj: da sem izgubil kravo. Še pomisliti se bojim, kaj bi mi oče storil, če bi se domov vrnil brez krave; ne bi se vrnil. Vstopi mama in me gleda, ko ležim in si z dlanmi pokrivam obraz, saj mi sonce sili v oči, zato me vpraša: »Te kaj boli?« Na kratko odkimam, vstanem, stopim v kuhinjo in v torbico nabašem slanino, pet, šest krompirjev in žepni nožič. V nekaj minutah sem se zavlekel med toplo živino; odvežem jo z verige in pazim, da me

ne potaca. Potem stečem k Medu, ki poskakuje od veselja in nateguje verigo; zaradi tega napenjanja sem ga komaj odvezal. Popravim si oteženo torbico, vzamem šibo za vrati hleva in gonim živino navkreber. Po poti nabiram sočne rdeče jagode; obrnem se vsakič, ko pojem jagodo; gledam, ali sta Pejo in Nenad že krenila. Z roko si še malo razširim gledišče: skozi zaveso drobnega kožastega listja vidim le Malega s tisto njegovo kravo, zato močneje udarim s šibo po Peronji; najprej hodiva čez poseko, potem skozi rumeno cvetje; ko smo se zgoraj na travi zbrali vsi in zakurili ogenj, smo začeli na glas razmišljati, kaj bi se lahko danes igrali. Mali reče: »Kavboje in indijance.« Pejo reče: »Premajhen si, da bi pametoval.« Nenad že viha rokave, hoče, da bi kakor včeraj suvali kamne prek ramen, jaz pa, da bi iskali osja gnezda in jih uničevali z ognjem. »Dajmo najprej prižgat,« reče Pejo in iz hlač potegne škatlico opatije. Potem nam ob ognju počasi deli cigarete, le Mali noče; kadimo in poskušamo delati dimne obročke; Pejo puhne dim v ogenj in poda svojo cigareto Malemu. On najprej menca, potem vzame, močno potegne in zakašlja, vendar tako, kakor da se bo zadušil, zato se mu vsi, zbrani okrog ognja, smejimo.

Nekaj na kolesih

Oče sedi na panju; v rokah ima rumen zložljivi meter, za ušesi pa tesarski svinčnik. Vstane in hodi okrog hiše kakor mesečnik; kolikor sem slišal, ima načrt, da bi poleg nove hiše zgradil tudi hlev, da živina ne bo več spala in srala pod nami. Babici to ni všeč, ona govori: »Živina je ta narod veke vekov čuvala pred mrazom.« Vstanem, stopim do šolske torbe, iz nje vzamem beležnico in svinčnik ter se vrnem na stol. Babica stopi na prste, z roko obrne svetilko in prižge luč; oče spet sedi na tistem osamljenem panju pred hišo; v rokah mu spi utrujena glava; sunkovito vstane in strese najprej eno, potem pa še drugo otrplo nogo; njegove oči so motne svetilke. Gledam v prazno beležnico in si zopet zamišljam novo hišo; streha iz rdeče opeke s kovinskim petelinom, ki se obrača tako, kot mu ukazuje veter; nove hiše se najbolj veselim zaradi tega, ker ne bo več škripanja, zaradi katerega se ponoči vedno pokrijem z odejo čez glavo. Poslušam, potem pa si s prsti zamašim ušesa: zvoki odmevajo po hiši, ne pomagajo niti prsti v ušesih. Sliši se tudi stokanje, pospešeno dihanje, hiša se ziblje, trese kakor hiša na kolesih, ki drvi čez grbove strmine. Moja babica takrat vsakič jezno vstane, se postavi na sredino sobe in zakliče v leseno steno: »Kaj je to?« Dobro vem, da ve, kaj je to, toda ne sme izgovoriti. Zaradi njenega hrupa se vse nekoliko umiri, tišje je: neki šepetajoči glasovi. Potem se sliši le še očetovo vdihovanje, ki spominja na Meda, kadar

zeha. V hiši nastane grobna tišina, vendar mi ti zvoki še dolgo ostanejo v glavi. Zjutraj kakor ujet pri neki nečednosti skrivaje izpod čela opazujem, ali je mami zrasel trebuh. Vprašam jo: »Kdaj se bo začela delati nova hiša?« Ona le skomizgne z rameni. Spet jo vprašam in mirno mi odgovori: »Začela se bo, ko se bo začela.«

Oče je za nekaj dni prestavil postelje, omare, mize, stole in štedilnik in vse druge stvari iz stare hiše in jih natančno zložil na bližnji travnik. Pripeljal je tudi živino in jo z verigami priklenil na slivo. Petkrat je ovil vrv okrog hiše, kakor da bi jo želel za vedno vkleniti. Potem v vpregi pripelje Lozonjo in Peronjo in vrv priveže okrog vprege. Nekaj časa zamišljeno stoji poleg volov in s pogledom premerja staro hišo. Potem vola močno udari z dlanjo po ritnicah in naglo dvigne roke kvišku. Kakor da kriči hiši: »Predaj se, nimaš možnosti!« Vrv se nategne, toda vola ostaneta vkopana v zdruzastem blatu. Oče ju jezno potegne nazaj in ju z lopato močno udari po hrbtu. Voloma se vsaka mišica na telesu napne. Spet ju udari z lopato in zakriči: »Gremo, lenuha!« Tokrat sta vola hišo dobesedno izrula iz zemlje, hiša je razpadla; na mestu, kjer je stala, je ostala le črna, smrdljiva luknja, kakor po ruvanju gnilega zoba. »Še vedel nisi, da je bila tako gnila,« je rekel oče in si otrl hlačnice. Dokler se bo na mestu stare hiše delala nova, bosta z mamo spala pod vedrim nebom, poleg živine. Poletje je, pokrila se bosta in ne bo ju zeblo. Jaz in babica bova spala v hiši deda Josa: ko je bil še živ, nas je s Pejmom in Nenadom pogosto preganjal s svojega travnika;

bil je star in počasen, zato smo se pri begu obirali. Mirno smo vzeli žogo, odhajali in kričali: »Bog daj, da bi crknil!« Ko je umrl, je njegova hči, ki živi v mestecu, babici dala tisti veliki cilindrični ključ, da bi kdaj pa kdaj prezračila hišo. Pejo nikdar ne bi spal v tej hiši, saj je njegova babica ponoči nekajkrat videla goreti luč na podstrešju; ona misli, da je to pokojni ded Joso. Tudi jaz ne bi nikoli spal v njej sam, vendar z babico se ne bojim. Tisto prvo noč sva legla v lese-no zakonsko posteljo; na zbledeli steni nad najinima glavama je bil obešen Jezus iz mavca, kakor da bi se zarasel v to rumenkasto steno; v tišini ležim poleg babice in ona začenja moliti očenaš: vsak večer moli očenaš. Ob nedeljah pešachi v Letinac, večjo sosednjo vas, v kateri imamo tudi šolo, in tam moli v cerkvi; moja mama in oče, kakor tudi večina v vasi, gresta redko v cerkev. Oče pravi: »Šel bom, ko jo postavijo v naši vasi.« Moj ded ni nikoli hodil v cerkev. Govoril je: »Jaz sem plešast, v cerkvi je hladno, zato se lahko prehladim in ni v redu, da imam pred Bogom v cerkvi kapo na glavi.« Tudi jaz ne hodim v cerkev, niti nihče od mojih prijateljev, babica pa pravi, da bi moral začeti in potem dobiti tudi prvi zakrament. Znova se je pokrižala, me še bolj pokrila in rekla: »Greva zdaj lepo spat.« Malo pozneje se nad najinima glavama najprej pojavijo prazni šumi. Potem škripanje. Kakor da bi bila zdaj oče in mama zgoraj na podstrešju, točno nad najinima glavama. Ležim in gledam gor; v nekem trenutku občutim bližino stropa, zato se iz strahu še močnejše zavijem v rjuhe; ne vem, zakaj, toda zdi se mi, da bom nocoj v tej hiši

umrl; некоč je moja babica zjutraj stopila na prag naše stare hiše in opazovala črne hreščče ptice: nebo jih je bilo polno. Potem se je vrnila v hišo in dedu zašepetala: »Nekomu se danes rogajo vrane.« To je bilo tretjega dne, odkar so me odpustili iz bolnišnice, in bil sem prepričan, da so te vrane prišle zaradi mene; zdaj se mi spet zdi, da bom umrl, s komolcem prebudim babico in ji rečem: »Nekaj je na podstrešju!« Takoj se je dvignila v sedeč položaj; pomislil sem, da bo kričala, toda ona je samo naprej prisluškovala v mraku.

Atomska bomba spi

Babica opazuje, kako oče polaga ploščice v stranišču: po tleh rjave, po stenah čisto bele. Oče ji reče: »Daj, umakni se mi s svetlobe.« Babica odide, oče lepi novo rjavo ploščico in pravi: »Prinesi mi malo žganja.« Grem po hodniku v kuhinjo, vzamem steklenico in debel kozarček in grem hitro nazaj; on na eno oko miži, z drugim pa gleda tiste ploščice. Zjutraj obleče svojo edino obleko kavne barve, edino modro kravato in tako z voli in vozom paradno krene v mesto; okrog poldneva pripelje WC-kotliček, pipe in pločevinasto čepečko, ki mu jo previdno pomagam iztovoriti. Pomaga nama tudi mama, ki mi reče: »Ni ti treba, bom jaz.« Jaz ji rečem: »Pusti, jaz bom.« Oče z dlanjo vzneseno boža čepečko in pravi: »Naj se vidi, kdo je prvi na vasi.« Čez nekaj dni spet zgodaj vstane in vpreže vola, tokrat v obleki, ki jo nosi za okrog hiše; hodi pred voloma in žvižga: dolgo ga nisem slišal tako veselega. Kukam skozi okno in si mislim, danes bo zagotovo kupil televizor, prvi v vasi, po katerem že leta hrepenim. In tudi on ga v zadnjem času pogosto omenja. Kasneje se oblečem, grem v šolo. Na pol poti sedem pred grm leske; pojavi se Pejo, ki mu zaupljivo rečem: »Povej učiteljici, da imam vročino, mojim doma pa, da smo imeli samo dve uri.« Vrnem se nazaj in takoj odidem na hribček nad hišo: stojim in čakam. Gledam v smer, iz katere bi moral vsak hip priti oče: sence dreves iztegujejo vratove, zato se mi zdi, da vse okrog mene gleda tja. Očeta še

vedno ni: potem ga zagledam. Ko končno pride, na sredi dvorišča ustavi voz in vola; ta železni sod, zavaljen v seno, me najprej spomni na atomsko bombo. Pobožam ga z dlanjo, potrkam po njem s skrčenim prstom, trk, trk. Oče reče mami: »No, to je hidrofor, zdaj bomo edini v vasi imeli vodo iz pipe.« Babica vpraša: »Koliko elektrike porabi?« On reče: »Porabi, kolikor porabi.« Kmalu iz mesteca s fičkom pride električar v modrem kombinezonu; skupaj z očetom neseta hidrofor v klet. Oče med hojo s komolcem prižge luč; hidrofor postavitva v kot. Ure in ure se ukvarjata z njim. Povezujeta žice, vlečeta črna, gumijasta čreva; mahata z rokami, kakor da bi hotela nekaj pričarati. Električar gre v kuhinjo in s kleščami montira pipo. Obrne, čaka. Zasliši se klokotanje in prekinjeno treskanje: iz pipe, obirajoč se, priteče rumena in motna voda. Električar pogleda očeta, ga potreplja po rami in reče: »Dobro je.« Vzame kotliček, gre v stranišče, prosi za stol; oče prinese stol, električar stopi nanj in montira kotliček. Z nasmeškom mi dovoli, da prvi potegnem vodo, oče neučakano vzklikne: »Dajmo, kaj čakaš!« Potem vsi skupaj slovesno opazujemo, kako voda iz kotlička, peneč se, silovito teče v temno luknjo čepečke. Potem električar iz torbe vzame kratak svetlo rumen izvijač in ob straniščna vrata pritrdi stikali ubito rdeče barve. Očetu pojasnjuje, med govorom mu glasno piska v pljučih, da je prvo stikalo za grelni telo, a tega ni, zato tudi stikalo ne deluje. »Drugo je,« doda, »za toplo vodo.« Električar z očetom odide do kombija, iz katerega prineseta nekaj sivega, železnega, valjastega, kar se mi zopet zdi po-

dobno bombi. »Bojler,« reče električar babici, ki se je ravno vrnila z njive in le dvomljivo odkimava. »Daj, zaposli se z nečim,« ji reče oče. Z dolgimi vijaki pritr-dita bojler na steno v stranišču, spet dolgo povezujeta žice. Malo kasneje električar pritisne na tisto drugo stikalo, ki rdeče zasveti. Ugasne, zadovoljno pokima in reče: »Evo, to je zdaj to.« Popoldan oče s tistimi svojimi dolgimi koraki, kakor da ves čas nekaj meri, odide v mesto in na ramenu prinese tuš; montira cev in na njo glavo tuša, ki je videti kot telefon. Vzhičeno pokliče mamo. Ko pride in si z dlanjo viha rokav, oče pritisne na tisto drugo stikalo pri vratih stranišča in ji reče: »Tole prižgeš eno uro preden potrebuješ toplo vodo, in potem obvezno ugasneš.« Potem oba stopi-ta na stranišče, jaz pa mahoma za njima: eno nogo za vsak primer pustim zunaj. Oče v obleki in čevljih stopi na rebraste izbokline čepečke; glavo tuša nameri tik nad svojo glavo. Odvije in pljus se razprši v stotine vodnih puščic. Na široko se nasmehne, z mokro glavo skoči k mami in strmi v vodo, ki iz tuša lije v luknjo spodaj; iz ust se mu znova izvije nasmeh. »Ko se bova stuširala, potem ko bova prišla z dela na polju, nama bo to rešilo dušo,« reče prežarjeno.

Tiste noči sem sanjal, kako sta mi z električarjem prinesla darilo: notri je bilo železno srce. Oče me pokliče in mi s slovesnim glasom reče: »Tako srce imata zdaj le dva na svetu, predsednik Amerike in ti.« Stojim poleg škatle, kukam vanjo in vprašam električar-ja, ali s takim srcem sprejemajo v vojsko. Potreplja me po ramenih, upre prst v škatlo in reče: »Na svetu je ni krogle, ki bi lahko prebila to železno srce.« Salutiral

sem in srečen, kakor da sem že v vojski, stekel na polje. Zvalil sem se v travo in opazoval oblake na nebu; spominjali so me na vzglavnike, polne perja, in spet sem zaspal. Zjutraj me je prebudil hidrofor, ki tuli kakor ujeta žival; zvečer utripajo žarnice, včasih tudi pregorijo, kakor da bi se nam hidrofor zaradi nečesa maščeval. In ko mineva čas, se večina ljudi v vasi vse bolj pritožuje nad hidroforjem; pravijo, da jim uničuje žarnice. Oče jim, skomigajoč s svojimi širokimi rameni, ki jih je podedoval od deda, mirno odgovarja: »Ljudje moji, nisem jaz kriv, da imamo v vasi tako slabo električno napeljavo.« Doma reče mami: »Jebejo naj se, nazadnjaki.« Kadar grem v vasi zvečer h kakšnemu sosedu, na stropu skoraj vedno začne utripati žarnica; vsi v prostoru takrat prikujejo pogled na to žarnico in potem kolnejo čez mater mojega očeta in čez hidrofor. Najprej psujejo potihoma, nato pa vse bolj besno in glasno, dokler se ne spomnijo, da sem v hiši tudi jaz, in se nekoliko umirijo. Toda jaz sem zadovoljen, da nas zmerjajo; oni na eni, jaz in oče na drugi strani: takrat z očetom čutim največjo mogočo bližino.

Ženske, ki tlačijo zelje

Stojim poleg očeta in čakam, da mi pove, kje je treba poprijeti, kje pohiteti. Reče: »Zdaj mi lahko prineseš lesene ročke.« Hitro mu prinašam lesene ročke, on vse štiri nabije v luknje voza; ko sva sestavila voz, je bilo treba le še vpreči vola. Jaz pred voli, on na vozu malo kasneje odhajava proti bližnjemu polju; tam je posajeno zelje. Sonce je nizko, vendar napol skrito za oblaki, njegovi prameni ga povezujejo z rogovi, zato je videti, kot da sonce z bleščecimi uzdami vodi vola. Hodim z zanesljivim očetovim korakom, s šibo udarjam vola po hrbtiščih, bolj Peronjo kot Lozonjo; kričim na njiju. Vola in voz kmalu parkiram tako, da vola potisnem v rastje, da bi ju čim manj naširale muhe. Z dlanjo ubijem eno veliko: spominja me na fluorescenčno broško učiteljice Vahide. Muha se krčevito oklepa volovskega očesa, vol se zdrzne, muha mrtva pade. Peronja je sočno listnato travo, ki je gnila v senci; Lozonja se je z močnimi zobmi osredotočil na peclje, liste grmičevja, prazne kapice lešnikov, zato se vola nikakor ne moreta uskladiti. En bi bil zgoraj, drug spodaj; jarem škripa. Oče zakriči: »Lenobe!« Pride, z roko ju udari in prežene globlje v rastje: sonce jima sveti v posrane riti. Z voza vzame nož, se skloni in začne rezati zeljne glave, sonce posije na rezilo noža: potisne mi ga v roke. Močno primem ročaj noža, se sklonim in režem zeljno glavico, vendar mi gre zelo počasi. Oče mi vzame nož in krikne: »Bog ti jebal mater, za nič nisi!« Poklekne, z eno roko

zagrabi zeljno glavo, kakor glavo človeka, in v hipu prereže njen vrat. Spet mi poda nož; usmerim se na novo glavo, do potankosti posnemam njegove kretnje in jo odrežem. Oče reče: »Daj sem!« Vzame mi nož iz roke; ves čas po polju seka zelje, hodim za njim in odrezane glave mečem na voz. Predstavljam si, da sem košarkar, tako mi čas hitreje mineva. Ko je voz naložen do vrha, utrujena odhajava domov in neko glavo, ki se je pri premetavanju voza odkotalila na cesto, ponovno vržem noter. Doma se vsi postrojimo: oče, mama, babica, jaz, le sestre ni; ona je še majhna. Drug drugemu podajamo glave zelja iz rok v roke, oče pa jih zлага v temen kot kleti. Naslednji dan v kleti pripravi velik lesen sod, opasan s tremi kovinskimi obroči. Natančno ga skrtači, opere, poduha. Potem na ramenih prinese lesen ribežen, ob katerem sedi in riba glave zelja: roke premika na ribežnu od sebe in proti sebi, kakor da bi veslal; njegove črne goste obrvi, polne moči, spremljajo ritem njegovih rok. Moja mama to zelje, ki skozi ribežen v tankih trakovih pada v lonec, vsake toliko časa strese v sod. Občasno po zelju v sodu iz roke posipa biserna zrnca soli. Babica kuha kosilo, pokuka v klet, poduha zrak in reče: »Kako zelje lepo diši.« Stojim v kotu in čakam, da pridejo ženske iz vasi; najbolj imam rad, ko se zelje v sodu tlači z bosimi ženskimi podplati. Malo kasneje so prišle, sezule opanke, čevlje, nogavice, si oprale noge in stopile v sod: notri je tudi Pejova mama: edino Nenadova mama nikoli ne pride. Moja babica reče: »Vsa čast jim, ampak kdo je videl, da bi cigani hodili narodu po zelju?« V sod je na koncu

stopila tudi moja mama; to je edini dogodek v letu, ko je vsaj malo vesela. Večinoma je žalostna, kakor da je v nekem neprebojnem balonu: mislim, da je to zaradi mene in mojega bolnega srca.